

Grænser og fællesskaber

Nationalstat og mindretal under forandring.
Grænselandskursus på Rødding Højskole

Skipelund Krat. Foto: Jørgen Nielsen

31. maj–6. juni 2021

Vi tager afsæt i den historie, der vidt og bredt blev fortalt sidste år i anledningen af 100-året for Genforeningen. Vi bruger historien til at pege frem.

Grænseforeningen
for en åben danskhed

Velkommen

*mangen eg er for uvejret segnet,
men endda er vi frejdige i hu;
viger ej ud af spor,
for vi kender det ord:
Det har slet ingen hast for den, som tror!*
J. Ottesen, 1890. Højskolesangbogen.

*Det lyder som et eventyr,
et sagn fra gamle dage:
en røvet datter dybt begrædt
er kommet frelst tilbage!*
Henrik Pontoppidan, 1918, Højskolesangbogen.

En grundfortælling er en historie, der ligger til grund for den måde, hvorpå vi ser og forstår os selv. Den springer ud af en erfaring, der opstår, når en forventning, et ønske, en drøm bliver – eller ikke bliver – opfyldt. Sønderjyllands historie rummer flere nationale grundfortællinger. En af de væsentligste er den om Genforeningen i 1920, hvor en drøm gik i opfyldelse.

Men sådanne grundfortællinger er hele tiden under forandring. I disse år påvirkes den sønderjyske såvel som den nationale fortælling af globalisering, klimaændringer, pandemier m.v. Det påvirker også de fællesskaber, som vores grænser har rammet ind. Det er disse forandringer, vi tager op på grænselandskurset i 2021.

Vi tager afsæt i den historie, der vidt og bredt blev fortalt sidste år i anledningen af 100-året for Genforeningen. Vi bruger historien til at pege frem. Du vil møde sociolog og folketingsmedlem Henrik Dahl, der fortæller om "Grænser og fællesskaber. Nationalstat og mindretal under forandring". Professor Nils Arne Sørensen fortæller om den sønderjyske histories fortsatte betydning for vores identitet og selvopfattelse. Professor og grænseregionsforsker Steen Bo Frandsen holder foredrag om, hvordan grænsernes betydning i disse år ændrer sig, og hvad det betyder for os. Tidligere ambassadør i Berlin Friis Arne Petersen kommenterer de dansk-tyske relationer. En formiddag vil Harro Hallmann fra det tyske mindretals sekretariat give sit bud på fremtiden for det tyske mindretal, og en aften vil tidligere minister og folketingsmedlem Mette Bock fortælle en personlig historie om sin sønderjyske arv.

Grænseforeningen

Det er 14. år, vi sammen med Grænseforeningen arrangerer grænselandskurset på Rødding Højskole. Foreningen opstod i 1920 for at styrke danskheden blandt de dansksindede, der blev ladet tilbage i Sydslesvig efter genforeningsafstemningen, og den indtager en betydelig plads i danmarkshistorien som en af Danmarks største og mest indflydelsesrige græsrodsorganisationer, der en overgang havde 250.000 medlemmer. Vi markerer i år Grænseforeningens 100-års jubilæum, hvilket i 2020 blev umuliggjort af Covid-19.

Vi får besøg af historikeren Axel Johnsen, der har skrevet Grænseforeningens historie. Kan mindretallene efter 100 år nu klare sig selv? Hans foredrag følges op af en debat om mindretallene og grænselandets fremtid mellem formand for Grænseforeningen Peter Skov-Jakobsen og formand for Sydslesvigsk Forening, SSF, Gitte Hougard-Werner, når vi besøger Flensborg.

Grundlovsdag

Kurset falder sammen med grundlovsdag, som hvert år fejres med et storstilet arrangement på Rødding Højskole. I år vil du opleve Sigurd Barrett i forestillingen "Sigurd fortæller om Genforeningen". Der bliver holdt grundlovstale af Lotte Rod, folketingsmedlem og medlem af Rødding Højskoles bestyrelse, og af Simon Faber, tidligere overborgmester i Flensborg. Desuden vil der være alsang, jazz, gymnastik og fyraftensgudstjeneste på festpladsen.

Udflugter

Et grænselandskursus på Rødding Højskole rummer altid ture i grænselandet. Vi tager på en eftermiddagsudflugt til Bennetgaard, Kongeåen og Skibelund Krat og på en heldagsudflugt til Dybbøl, Rønshoved og Flensborg. En eftermiddag er der dækket op til sønderjysk kaffebord i Sdr. Hygum Forsamlingshus.

Kulturelt indslag

Der er også en stor aften i vente, når den 29-årige sønderjyske sanger og sangskriver Rikke Mølbæk Thomsen giver koncert på sønderjysk.

Danmark, i dag
brydes grænser ned
mod et Europa i fred.
Grænser du ikke kan standse ved.
Hele din jord er med.
Denne levende jord
hvor syd, vest, øst og nord
er tæt på hinanden!
Søren Eppler, 1990. Højskolesangbogen.

Kurset er arrangeret i samarbejde med Grænseforeningen.

Velkommen til Rødding Højskole

– leverandør af fællesskab og livsoplysning siden 1844
Anja og Mads Rykind-Eriksen, forstandere

Tilmelding

Pris: 5.250 kr. på dobbeltværelse uden bad (tillæg 1.200 kr. for enkeltværelse). 5.750 kr. på dobbeltværelse med bad. Tilmelding via vores hjemmeside: www.rhscole.dk (under KORTE KURSER).

Medvirkende

- **Peter Skov-Jakobsen**, cand.theol., formand for Grænseforeningen og biskop over Københavns Stift.
- **Knud-Erik Therkelsen**, generalsekretær i Grænseforeningen.
- **Mette Bock**, cand.scient.pol. og mag.art., tidl. minister og tidl. formand for Grænseforeningen, nu stud.theol.
- **Friis Arne Petersen**, cand.polit., dansk diplomat, tidl. bl.a. Danmarks ambassadør i Berlin, nu partner i Rud Pedersen Public Affairs.
- **Nils Arne Sørensen**, professor i moderne historie ved Syddansk Universitet, forfatter bl.a. til bogen "Den store krig".
- **Thue Kjærhus**, forstander for Rønshoved Højskole.
- **Steen Bo Frandsen**, dr.phil., professor ved Syddansk Universitet og sektionsleder for Grænseregionsforskning.
- **Axel Johnsen**, ph.d., historiker, afdelingsleder ved Museum Sønderjylland, Viden & Samlinger. Forfatter til bogen "Grænsen, magten og folket" om Grænseforeningens historie.
- **Gitte Hougaard-Werner**, lærer og leder af Vestermølle Danske Skole i Sydslesvig; mangeårig næstformand og fra 2019 formand for Sydslesvigsk Forening, SSF.
- **Henrik Dahl**, sociolog, forfatter og folketingsmedlem for Liberal Alliance.
- **Rikke Mølbæk Thomsen**, sønderjysk sanger og sangskriver. I anledning af udgivelsen af sit album "Omve'n hjemve" modtog Rikke i 2019 Modersmål-Prisen for sin indsats for den sønderjyske dialekt.
- **Erik Lindso**, foredragsholder og forfatter. Se mere på www.eriklindsoe.dk.
- **Harro Hallmann**, kommunikationschef for Bund Deutscher Nordschleswiger, det tyske mindretals hovedorganisation; født og opvokset i Haderslev, har læst statskundskab i Aarhus og Berlin.
- **Mette Geil**, cand.theol., præst i Rødding Frimenighed.

Kursusvært

Mads Rykind-Eriksen, forstander for Rødding Højskole, cand.mag. i historie og filosofi.

Kursusprogram

Rødning Frimenighedskirke

Frihedsbroen

31.

maj

Mandag den 31. maj

Kl. 15.00-16.30: Ankomst, indkvartering og kaffe.

Kl. 16.30: Velkomst og introduktion til ugen
v/ Mads Rykind-Eriksen.

Kl. 17.15: "Vi mødes ved genforeningsstenen".
Rundvisning v/ Mads Rykind-Eriksen.

Kl. 20.00-21.30: "Hårde og bløde grænser"
v/ Henrik Dahl.

En stat må nødvendigvis have forholdsvis hårde grænser. På den ene side af grænsen gælder og håndhæves én lov. På den anden side af grænsen en ganske anden. Der er ingen kulturer, der har lige så hårde grænser. For eksempel er den ældre byggeskik lige nord og lige syd for den dansk-tyske grænse den samme. Ligesom sprogene tales i en blanding, der ikke 1:1 passer til statsgrænsen.

Idéen, om at statens og kulturens grænser skal harmonere, er forholdsvis ny. Den fik politisk kraft i 1800-tallet og gennemførtes i vidt omfang i Europa i løbet af 1900-tallet. Men er det sidste ord om forholdet mellem staternes og kulturernes grænser sagt i vore dage? Eller er det stadig noget, der giver anledning til konflikt? Det ser Henrik Dahl på i sit foredrag om forholdet mellem de hårde statsgrænser og de bløde kulturgrænser.

1.

juni

Tirsdag den 1. juni

Kl. 9.30: Morgensang i Rødning Frimenighedskirke, hvor vi ser kirken og hører den gribende historie om præsteparret, der mistede to sønner under Første Verdenskrig v/ Mette Geil.

Kl. 10.15-12.45: "Uden Grænseforeningen havde der ikke været noget dansk mindretal"
v/ Axel Johnsen.

100-året for Genforeningen var også 100-året for oprettelsen af Grænseforeningen. Axel Johnson er forfatter til storværket "Grænsen, folket og magten" på 400 sider om Grænseforeningens historie. I foredraget kortlægger han Grænseforeningens betydningsfulde plads i danmarkshistorien som en af nationens største og mest indflydelsesrige græsrodsorganisationer. En fortælling om udviklingen i danskernes forhold til grænsespørgsmålet og om forholdet til Sydslesvigs mindretal både dengang og i dag.

**Åstedsberetninger om Genforeningen.
Udflugt til Bennetgaard, Frihedsbroen,
Kongåen og Skibelund Krat**

Kl. 14.00-18.30: I landsbyen København lidt syd for Kongeåen ligger Bennetgaard. Under Fremmedherredømmet 1864-1920 blev Bennetgaards stuer brugt som samlingssted for de dansksindede. Vi hører fortællingen om stedet.

Efter kaffen fortsætter vi til Frihedsbroen, der fører over Kongeåen. Fra 1864 til 1920 udgjorde åen grænsen mellem Kongeriget Danmark

Genforeningen 2020

100-Året for Danmarks Genforening

og Hertugdømmet Slesvig. Broen, der er malet i rød-hvide farver, fører os hen til huset "Frihed", som den danske storbonde Hans Diderik Kloppenborg-Skrumsager fra Københoved byggede i 1870 for ved højtider og andre mærkedage at kunne tage over åen til Danmark og flage med Dannebrog.

Fra Frihedsbroen går vi én kilometer til Skibelund Krat. Stedet blev i 1865 efter tabet af Sønderjylland anlagt som national møde- og festplads. I dag er det en monumentpark med mindesmærker for danske personligheder bl.a. Ludvig Schrøder, Poul la Cour og Hans Diderik Kloppenborg-Skrumsager – i alt 22 mindesten. Monumentparken er et erindringssted til minde om den årelange indsats for at få Sønderjylland tilbage til Danmark. Turleder: Mads Rykind-Eriksen.

Kl. 20.00-21.30: "Min sønderjyske arv".

En grænselandsfortælling v/ Mette Bock.

Grænselandets historie er ikke blot historiske og politiske begivenheder, vi kan læse om i historiebøgerne. Det er også fortællinger om levet liv og dramaer på tværs af mindretal og flertal, sindelag og statsborgerskab. Mette Bock vil i foredraget binde bånd mellem de historiske begivenheder og sin egen familiehistorie.

Onsdag den 2. juni

Kl. 9.30: "Stenen slår smut på det danske vand ... Ringene rammer et andet land". Morgensang v/ Knud-Erik Therkelsen.

Kl. 10.15-12.45: "Genforeningens betydning for Danmark. Identitet og erindringskultur"

v/ Nils Arne Sørensen.

Afstemningsdagen den 10. februar 1920 og Genforeningen er ofte blevet fortalt som nogle af Danmarks lykkeligste begivenheder. Det er der gode grunde til. Men Genforeningen som drøm, som levet liv, som udenrigspolitik og som glemmel er en historie, der skal fortælles i både dur og mol. Det er værd at huske – også i kølvandet på et nationalt jubelår.

Kl. 15.00-17.30: "Grænser som linjer og rum.

Hvad sker der med en befolkning, når synet på grænsen ændrer sig? v/ Steen Bo Frandsen.

Grænsers forløb, betydning og tilblivelse har en lang og dynamisk historie. Grænsen mellem Danmark og omverdenen er både en fysisk grænse og en mental grænse. Den fysiske grænse har flyttet sig adskillige gange, og hver gang har det haft betydning for den danske identitet og fællesskabet. Historiske, institutionelle, kulturelle og sproglige grænser trives tilsyneladende i bedste velgående – enten i realiteten eller i hovedet på befolkninger. Grænser er både en linje på landkortet og et rum, som er defineret af sprog, kulturel identitet, medborgerskab, arbejde, familie, uddannelse osv. Grænselinjer er noget definitivt. Grænserummet fokuserer på bevægelse. I det dansk-tyske grænseland er både linjen og rummet en del af hverdagen.

Kl. 20.00-21.30: "100-året for Genforeningen. Hvad kan vi bruge det til?"

v/ Knud-Erik Therkelsen.

Hvorfor skal vi overhovedet beskæftige os med begivenhederne for 100 år siden? Hvad er

relevansen i dag? Foredraget vinkler historiefortællingen respektfuldt, men på en måde, så begivenhederne dengang sættes i sammenhæng med nutidens udfordringer. Hvor peger grænse-dragningen i 1920 hen i nutid og fremtid, hvor grænsebegreb, grænseland og identitet er under forandring? Foredraget er en personlig fortælling, der stiller nye spørgsmål til historien for at få nye svar og dermed nye perspektiver.

3.

juni

Torsdag den 3. juni

Heldagstur til Dybbøl, Broager, Rinkenæs og Flensborg. Grænseforeningens historie og grænselandets fremtid

Kl. 6.15: Morgenmad.

Kl. 7.00-18.15: Vi kører tværs gennem Sønderjylland til Dybbøl, hvor vi besøger Kongeskansen og hører historien om Genforeningen og Genforeningsfesten den 11. juli 1920. Fra Dybbøl går turen til Broager med det store mindesmærke for de faldne i Første Verdenskrig, og vi hører historien om de store tab, som Genforeningen må ses i skæret af. Fra Broager kører vi gennem Rinkenæs til Rønshoved Højskole, hvor vi spiser frokost og hører om højskolens opståen i 1921 i kampen for danskheden. Fra Rønshoved går turen videre til Flensborg.

Kl. 13.30-15.30: Kaffe og debat på Flensborghus: "Grænselandets fremtid? Kan mindretallene nu, efter 100 år, klare sig alene?" Debat mellem formand for Grænseforeningen

Peter Skov-Jakobsen og formand for Sydslesvigsk Forening, SSF, Gitte Hougaard-Werner. Herefter kan man vælge mellem en bytur på egen hånd eller at besøge Istedløven, som i 2011 kom tilbage til sin oprindelige plads på Flensborg Gamle Kirkegård. Mads Rykind-Eriksen fortæller løvens forunderlige historie. Turleder: Mads Rykind-Eriksen.

Kl. 20.00-21.30: "Omve'n hjemve". Koncert med Rikke Mølbæk Thomsen.

28-årige Rikke Mølbæk Thomsen er et ny talent på den danske musikscene. Hun er opvokset i Blans ved Sønderborg og siger: "Før i tiden var dialekt og det at komme fra Udkantsdanmark ikke noget, man viftede med. Omvendt tror jeg nu, at det giver mig en særegenhed, og at det er blevet lidt cool at komme et helt specielt sted fra, at have en dialekt og være meget bevidst om, hvad man er rundet af."

4.

juni

Fredag den 4. juni

Kl. 9.30: "Danskerne findes i mange modeller, og stadig kommer der nye til". Morgensang v/ Mads Rykind-Eriksen.

Kl. 10.15-12.45: "Det dansk-tyske værdifællesskab" v/ Friis Arne Petersen.

Den regelbaserede, internationale orden er under pres med Brexit og Trumps "America First" og et voksende spænd mellem nationale politiske landskaber. Globaliseringen har gjort verden til et rigere og tryggere sted at leve, men den

har også skabt stigende utryghed blandt store samfundsgrupper. Udviklingen gør, at Danmark og Tyskland mere end nogensinde må holde sammen i forsvaret for mere internationalt samarbejde, europæisk sammenhængskraft og fælles demokratiske kerneværdier. 100-året for Genforeningen fandt sted samme år, som vi afviklede dansk-tysk venskabsår. Har det betydet noget?

En eftermiddag om det sønderjyske kaffebord i ord og kalorier

Kl. 14.30-17.30: På et grænselandskursus hører det simpelthen med, at vi tager til Sdr. Hygum forsamlingshus 5 km fra Rødding. Forsamlingshuset blev bygget i 1907 som samlingssted for de dansksindede sønderjyder. Her kunne de få lov til at være i fred for de tyske myndigheder; men spiritusbevilling kunne de ikke få. I stedet skabte de det sønderjyske kaffebord. Mads Rykind-Eriksen fortæller historien om sønderjydernes egenartede kagetradition, og naturligvis får vi smagsprøver. Vi får introduceret og synger de nationale sange fra Den Blaa Sangbog, som var en del af den sønderjyske kamp.

Turleder: Mads Rykind-Eriksen.

Kl. 20.00-21.30: "Den største dag i mit liv". En sønderjyllandshistorie v/ Erik Lindsø. Margrethe og Peter voksede op på Als i begyndelsen af 1900-tallet i den preussiske tid, men i dansksindede familier. De var begge med til afstemningen den 10. februar 1920 og til genforeningsfesten på Dybbøl den 11. juli, og de trykkede Christian 10. i hånden, da han dagen efter besøgte Als. Margrethe var fra Asserballe, og Peter var fra Kettingsskov. De levede et langt liv som bønder på Als som aktive medborgere, der

voksede ved at håndtere de store forandringer, som otte årtier bragte dem. Men tabene i familierne under Første Verdenskrig og Genforeningen i 1920 var det, der gav deres liv mening og retning. Erik Lindsø lærte dem begge at kende, og de er hovedpersoner i hans grænselandsfortælling, der trækker tråde op til i dag.

Lørdag den 5. juni – Grundlovsdag

Kl. 9.30: "Højskolen og Genforeningen".

Morgensang v/ Mads Rykind-Eriksen.

Kl. 10.15-12.45: "Det tyske mindretal – historie og aktuelle udfordringer" v/ Harro Hallmann. Folkeafstemningen og grænseflytningen i 1920 resulterede også i dannelsen af de to nationale mindretal. Harro Hallmann ser på grænselandets og det tyske mindretals historie. Derudover vendes aktuelle udfordringer, herunder mindretallets politiske repræsentation, sprogpoltiske krav og forsøget på at blive anerkendt som UNESCO immateriel kulturarv.

Grundlovsmøde på Rødding Højskole i samarbejde med Rødding by

Kl. 13.00-13.10: Velkommen til grundlovsmødet ved Mads Rykind-Eriksen, forstander for Rødding Højskole.

Kl. 13.10-14.00: "Sigurd fortæller om Genforeningen" ved Sigurd Barrett.

Kl. 14.10-14.25: Gymnastikopvisning ved Motionsmix Sydvest.

Kl. 14.30-14.55: Gymnastikopvisning ved Skibelund Gymnastik- og Idrætsefterskole.

Kl. 15.00: Grundlovstale ved MF Lotte Rod, Radikale Venstre og medlem af Rødding Højskoles bestyrelse.

Kl. 15.30-16.30: Alsang 2021 i 76-året for Danmarks befrielse og 101-året for Genforeningen. Grundlovshilsner og danmarkssange. Mette Geil, præst ved Rødding Frimenighed, introducerer, og vi synger sange, der er valgt og motiveret af lokale kræfter og stemmer.

Kl. 16.30: Grundlovstale ved Simon Faber, projektleder for Genforeningen 2020 og tidligere overborgmester i Flensborg fra det danske mindretalsparti SSW.

Kl. 17.00: Eftermiddagsjazz ved Big Band Ribe.

Kl. 17.30-18.15: Grundlovsgudstjeneste – Rødding Frimenighed i fællesskab med Rødding Sognekirke og med deltagelse af Big Band Ribe og Rødding Højskoles kor.

Kl. 19.30: Afslutningsmiddag med sang og fortælling.
Mulighed for aftentur mens solen går ned i vest.
Derefter ostebord.

Søndag den 6. juni

Kl. 9.00: "Gå da frit enhver til sit". Morgensang v/ Mads Rykind-Eriksen.
Derefter afrejse.

Alle dage, hvis ikke andet er nævnt, er der morgenmad kl. 8.45, frokost kl. 13.15, aftensmad kl. 18.45 og aftenkaffe kl. 21.30.